

*Лілова Олена
(м. Запоріжжя)*

Система образів персонажів у романі Джорджа Гасконя “Пригоди майстра F.J.”

У першому англomовному романі – “Пригоди майстра F.J.” (“The Adventures of Master F.J.”, 1573) – Джордж Гасконь змалював настільки правдоподібну картину буття англійської аристократії другої половини XVI ст., що одразу ж був звинувачений сучасниками у брехні та спробі звести наклеп на відомих лондонських осіб.

Саме майстерність автора у створенні художніх образів згодом дала можливість таким дослідникам його творчості, як Р.Джонсон, С.Т.Прауті, М.Шлаух¹, вести мову про наявність у “Пригодах” реалістичних тенденцій та психологізму.

Система персонажів Гасконевого твору представлена головними героями (любковий трикутник: майстер F.J. – леді Еліно́р – леді Френсіс, а також майстер G.T.) та другорядними (батько Френсіс, чоловік Еліно́р, секретар, леді Перго, інші дами, слуги).

На перетині провідних сюжетних ліній, кожна з яких певною мірою пов’язана з темою кохання, – образ головного персонажа. Цим героєм є молодий аристократ, який фігурує в романі під ініціалами F.J. Він – друг такого собі G.T., від імені якого й ведеться розповідь. На початку твору герой представлений вельми наївним та легковажним юнаком, який через надмірність почуттів складає свої перші ліричні вірші, і при першій же перешкоді, що зустрічається на його шляху, впадає у відчай. Так, іронічний G.T., приміром, зазначає: “збентежений її суворим поглядом, F.J. раптом покинув товариство, пішов у найближчий парк та, зганяючи злість на бідолашньому папері, розривав його на шматочки”². Юнацькою палкістю пройнятий один із перших сонетів, присвячених леді Еліно́р:

“Love, hope and death do stir in me such strife
As never man but I led such a life.
First burning love doth wound my heart to death...”³

II. Історико-літературний процес

Любовні пригоди, через які проходить молодий герой, репрезентовані автором як своєрідна школа змужніння. Видається цікавим зіставити перші ліричні роздуми героя з його пізніми поетичними медитаціями. Так, наприклад, після одного із перших побачень з леді Елінор він пише:

What will you more? So oft my gazing eyes did seek
To see the rose and lily strive upon that lively cheek:
Till at last I spied, and by good proof I found,
That in that face was painted plain the piercer of my wound.⁴

Своєрідним дисонансом звучать рядки, написані вже після розриву стосунків між майстром F.J. та дамою його серця. Вірші героя сповнені гірких розмірковувань щодо зрадливої поведінки леді Елінор та жіночої природи взагалі, в них описуються почуття самого F.J. та той біль, яке завдає кохання, а також висловлюється сподівання, що здоровий глузд зрештою допоможе герою “одужати”, а життя все ж таки покарає його колишню кохану.

And with such luck and loss
I will content myself,
Till tides of turning time may toss
Such fishers on the shelf.

And when they stick on sands,
That every man may see,
Then will I laugh and clap my hands,
As they do now at me.⁵

На основі вражень від фінальних віршів майстра F.J. можна стверджувати, що перед нами – людина, яка, зазнавши душевного болю й розчарування в коханні, набула певного життєвого досвіду.

Слід зауважити, що роман Гасконя являє собою прозометричний твір, в якому розповідь G.T. оригінальним чином поєднується з поетичними фрагментами. Таких віршованих вставок у творі налічується чотирнадцять. Усі вони є поетичними медитаціями головного героя, і саме завдяки їм читач має змогу скласти певне уявлення про духовний світ юнака та ті зміни, що відбуваються з ним. Цікаво зазначити, що вірші подаються в супроводі коментарів оповідача, майстра G.T., який, по суті, є рупором авторських ідей. Зауваження G.T. дають читачеві можливість побачити не тільки майстра F.J. – “ідеального

закоханого”, яким він постає у своїх сонетах на початку твору, але й те, що залишилося поза блискучою словесною обгорткою. Завдяки контрастові між палкістю, а потім відчаєм, через які пройшов F.J. у своєму коханні до леді Елінор, та стриманістю й іронічністю більш досвідченого G.T. у романі створюється живий образ реальної людини.

Твір Джорджа Гасконя вийшов друком на початку 70^х рр., тобто тоді, коли елизаветинська читацька публіка захоплювалась перекладною континентальною новелістикою (збірки В.Пейнтера, Дж.Фентона, Дж.Петті) та пізньоантичним і рицарським романом, зокрема “Ефіопікою” Геліодора (переклад Т.Андердауна) “Шаленим Орландо” Аріосто (переклад Дж.Гарінгтона), та пальмеринівським циклом, перекладеним Е.Манді. Естетичні смаки широкого читацького загалу формувалися під впливом геліодорівської та рицарської поетики. Стихія лицарських пригод, добре знайома ще з часів Кретьєна де Труа та Томаса Мелорі, атмосфера захоплюючих авантур у стилі Геліодора чи Банделло сприймалися як звичний, майже обов’язковий компонент художнього твору.

У Гасконевому ж романі F.J. не здійснює ані лицарських мандрівок, ані подвигів на честь кохання, прекрасної дами чи заради високої ідеї, він не бере участі в турнірах. Герой долає низку душевних випробувань, котрі й змінюють його особистість. Ми не знаходимо тут зовнішньої авантюристичності, але одержуємо можливість простежити за “лицарською пригодою”, яка формує характер F.J., дозволяючи йому розкрити свої можливості”⁶, тобто за авантюрою в значенні “an unusual experience” (“переживання, незвичайний випадок”)⁷ на рівні тих почуттів і внутрішніх змін, яких зазнає герой.

У процесі аналізу структури художнього образу такого специфічного літературного героя, як майстер F.J., доречно звернутися до схем, розроблених сучасною українською дослідницею Ноною Копистянською. Згідно з її концепцією, “зовнішній простір додатково отримує функцію формування внутрішнього, відбиття характерів, смаків, інтересів, тих чи інших станів душі персонажа...”⁸ Так, у відповідності до схем, які наводить Н.Копистянська у своїй роботі “Аспекти функціонування простору, просторової деталі в художньому творі”, на прикладі

II. Історико-літературний процес

роману Гасконя ми можемо простежити, як через зміни у зовнішньому просторі показано ті зміни, що відбуваються у внутрішньому світі головного героя.

Соціальний простір замського маєтку десь на півночі Англії, куди в якості одного із гостей потрапляє Ф.Дж., згодом, під час його хвороби та кризи в стосунках з леді Елінор, звужується до особистого простору кімнати героя. А поставивши “крапку” в любовній пригоді, він взагалі залишає цей замок.

Впродовж усього твору Ф.Дж. перебуває у спільному просторі з леді Френсіс (герої називають одне одного “моя Надія” і “моя Довіра”), жінкою, з якою він підтримує дружні стосунки і яка самовіддано його кохає. Щодо іншого простору, інтимного, спільного з леді Елінор (свої листи персонажі Гасконя підписують словами “Він” і “Вона”), то він згодом руйнується через те, що між героями зникає взаєморозуміння. Отже, в романі Гасконя представлено дві сфери духовного існування головного персонажа: дружба і кохання. Саме ці категорії, до зіставлення яких вперше звернувся Гасконь, стануть у подальшому провідними в творчості його молодших сучасників (“Евфуес” Дж.Лілі, “Розалінда” Т.Лоджа, “Отелло” В.Шекспіра та ін.)

Через хворобу майстер Ф.Дж. вимушено обмежує свій зовнішній соціальний простір. Деякий час він аналізує ситуацію зради, а потім вирішує взагалі відмовитися від того простору, в якому існував раніше. Простір майстра Ф.Дж. у “Пригодах” Дж.Гасконя – географічний, топографічно узагальнений (“Одного разу десь на півночі нашого королівства цей Ф.Дж. випадково потрапив у товариство однієї прекрасної та шляхетної дами”⁹), що надає романові певної реалістичності. Цей простір, крім того, є тимчасовим, перехідним, проміжним, **простором порогу**: Ф.Дж. – гість, любовна пригода змінює його як особистість і після цього він покидає замок. **Його від’їзд є від’їздом у психологічно-локальному просторі, викликаний потребою забути розчарування, яке герою довелося пережити.**

Доволі цікавим здається рішення автора помістити персонажів твору, який він назвав “Пригоди майстра Ф.Дж.”, у замкнутий простір. Пригадаємо, що за часів Гасконя герої дуже популярних тоді рицарських романів майже завжди подорожували. Як зауважує О.Светлакова у статті “Зміна хронотопу дороги в “Дон Кіхоті”,

мандрівний лицар, найкращі якості якого розкриваються в дорозі, протистоїть будь-якій замкненості. “Фатальні обставини змушують героїв пережити призначені їм лихі пригоди, перед тим як заспокоїтися в нерухомій замкненості родинного побуту”¹⁰. Проте в добу Відродження була відома й інша літературна традиція, за якою герої існували у замкнутому просторі. Так, у “Декамероні” Боккаччо молоді люди вирішують залишити Флоренцію, де лютує чума, і вирушають до замиської садиби, де й проводять час у пристойних розвагах. Як відзначив відомий знавець ренесансної літератури Б.І.Пурішев, ця молодь – обранці, їхня ф’єзоланська вілла – щось на зразок ковчега у вирі нового всесвітнього потопу”¹¹. На думку В.Бранки, оповідачі в “Декамероні” можуть створювати свої звернені до людства історії лише тому, що вони відірвані від подій тлінного світу, знаходяться в ідеальній атмосфері поза часом і простором¹².

За словами Б.І.Пурішева, при згадці про “Вступ” до “Декамерону” йому на думку спадало утопічне Телемське абатство великого французького гуманіста XVI ст. Франсуа Рабле. “Там, у чудовому палаці, прикрашеному творами мистецтва, жили юнаки і дівчата, жили в мирі, злагоді, радості. Телеміти втілювали собою початок нового світу та його майбутню розумну гармонію”¹³.

“Ідеалізовані товариства”, які у замиському маєтку розмірковують над вічними проблемами людства, представлені також в творах Кастільоне (двір Гвідобальдо Урбинського) і П’єтро Бембо (замок Азоло). Як зазначає Я.Буркхардт, посилаючись на “Діалог про ведення господарства” Аньоло Пандольфіні, в уявленні італійця доби Відродження вілла була символом щастя, спокою, здорової їжі, чистого повітря, а “деякі будівлі нагадували замки розкішні й вишукані... Спільне життя в гостинному домі, полювання та інші розваги під відкритим небом були не раз привабливо описані”¹⁴. Відомий ренесансознавець протиставляє італійську традицію проводити час за розмовою у приємному товаристві на віллах, де “спілкування набувало більш вільного і невимушеного, ніж у залах міського палацу, характеру”¹⁵ північній звичці “породжувати **звеличені** ідеї на самоті”¹⁶.

Отже, спілкуючись у замкнутому просторі, людина могла одержати такий же життєвий досвід або уроки, які вона отримала б подорожуючи, з тією однак різницею, що під час бесіди вона ще й

II. Історико-літературний процес

мала можливість розкритися як гарний оповідач або як цікавий співрозмовник.

Розглядаючи роман “Пригоди майстра F.J.” з точки зору його просторової організації, бачимо, що у Гасконя у замському маєтку гості також ведуть філософські бесіди (цікаво зауважити, що F.J. при цьому залишається єдиним чоловіком у жіночому товаристві). Втім, такі розмови є лише фоном, завдяки якому ми можемо скласти більш-менш чітке уявлення про те, як мешканці й гості замку проводили своє дозвілля. Головна інтрига твору (хоча цю історію також міг би розповісти котрийсь із з гостей маєтку) розвивається на наших очах, у тому ж самому замку, в замкнутому просторі. (Це дозволяє читачеві краще зрозуміти почуття героя, глибше відчувати, що і як переживає майстер F.J.?) Ця художня знахідка (художній прийом?) Гасконя дає можливість читачеві відчувати, що і як переживає майстер F.J. Рух, зміни, (подієве?) напруження пригоди – невід’ємні риси запрограмованого хронотопом дороги змісту відбуваються у внутрішньому світі Гасконевого персонажа. Саме тому, ймовірно, в просторовій організації твору автор і віддав перевагу замкнутому простору перед дорогою, яка в уяві Єлизаветинців поставала невіддільною складовою пригод.

Наближеність Гасконевого твору до життя та переконливість у зображенні почуттів головних героїв породжують питання щодо автобіографічності роману. І якщо стосовно припущення, що романіст нібито особисто пережив ту любовну пригоду, про яку йдеться в “Пригодах”, можна висловлювати лише деякі здогадки, то значно впевненіше, як думається, можна проводити паралель між автором та образом G.T. Цей герой виконує у творі декілька функцій. По-перше, у вступних листах, включених до передмови, Гасконь вустами G.T. висловлює своє ставлення до тогочасної вітчизняної літератури. На думку автора, серед його співвітчизників, на жаль, немає таких творців, які були б здатні залишити своїм нащадкам спадщину, подібну до античної, або ж були б гідними послідовниками Чосера. Гасконь висловлює незгоду з тими, хто вважає вірш літературною формою, придатною виключно для створення любовної лірики¹⁷. По-друге, G.T. коментує написані майстром F.J. вірші, тобто ранні поезії самого Гасконя. І завдяки цьому автор, який уособлює зрілого Гасконя-поета, одержує можливість дати в романі оцінку (до речі, доволі високу) своїм

раннім творам. При цьому до власних невдач він ставиться вельми поблажливо. І зрештою, по-третє, виступаючи в якості літературного критика, Г.Т. реагує й на ті події, що відбуваються в романі. Він не залишається стороннім спостерігачем, сміючись, глузуючи, співчуваючи, вболіваючи за героїв твору. Так, Г.Т. сповнений іронії, коли розповідає про те, як хворий F.J. нібито знепритомнів від щастя, а потім швиденько прийшов до тями, коли Еліно́р увійшла до кімнати аби провідати його. Така надмірна емоційність майстра F.J. була б неприродною, тому і сам Г.Т., а разом з ним, звісно, і читач, не вірять у надчутливість героя.

“Він знепритомнів у її обіймах... Але я чув, як мій друг F.J. зізнався в тому, що то було приємне зомління, і краще б він взагалі не приходив до пам’яті. Бо пригадую, як він казав, що померти через пристрасть було б набагато краще, аніж у передсмертних муках. Але тепер уже важко з’ясувати, яким чином він опритомнів, бо в кімнаті не було нікого, крім нього, умираючого (тому він не може нічого розповісти), та неї, живої (але вона не погодиться розповісти мені про те, що потім буде розголошено)”¹⁸.

За словами П.С.Скотт, небайдуже ставлення Г.Т. до F.J. – найважливіша риса “Пригод”¹⁹, яка надає романові жвавості²⁰, а також дозволяє читачеві глибше зрозуміти характери та поведінку головних персонажів.

Щодо центральних жіночих образів роману “Пригоди майстра F.J.” – леді Френсіс та леді Еліно́р, то слід зазначити, що обидві дами живуть у **сталому** просторі. Але якщо зв’язок між леді Еліно́р та її локальним простором гармонійний (між жінкою і оточенням не відчувається будь-якого антагонізму, і ми можемо зробити висновок, що поведінка Еліно́р, її внутрішній світ цілком узгоджуються з прийнятими у суспільстві нормами), то леді Френсіс страждає, хворіє й згасає, так і не знаходячи щастя. Отже, зовнішній простір виявляється невідповідним до її внутрішнього “Я”.

Жіночі образи відтворені Гасконем із дивовижною психологічною глибиною. Нагадаємо, що ще Креть’єн де Труа, широковідомий автор лицарських романів, наділяв своїх героїнь своєрідними, неповторними рисами характеру. А ось в прозовому лицарському романі XIII ст., за словами А.Д.Михайлова, “жіночі образи втратили цю витонченість, стали більш традиційними, шаблонними. Кохані лицарів виявилися блідішими за своїх кавалерів”²¹.

II. Історико-літературний процес

Як зауважує Е.Пірсон, англійські поети XVI ст. у створенні жіночих образів спиралися на такі джерела, як учення Церкви, середньовічні містерії, твори Овідія та інших класиків античності, поезію трубадурів, французький рицарський роман, а також на вітчизняну літературну традицію, представлену насамперед Чосером²². Проте й вплив Франческо Петрарки на англійський любовний сонет XVI ст., вважає дослідниця, важко переоцінити²³. Аналогічну думку виисловлює й Р.Джонсон: “Вірші Петрарки мали найбільший вплив на поезію другої половини цього століття”²⁴.

Кожен поет намагався відтворити в сонеті свою неприступну та прекрасну Лауру²⁵. Ліричний герой схилявся перед своєю коханою, зводив її на п’єдестал, вихваляючи її надзвичайну красу згідно з петрарківським описом зовнішності жінки (**каноном?**) (золоте волосся, “троянди” на щоках, рубінові уста, груди за кольором подібні до слонової кістки), несамовито страждав від своєї палкої, нестерпної пристрасності та обіцяв увічнити даму серця у своїх поезіях, щоб захистити її від впливу часу²⁶. І хоча “петрарківське” ставлення до жінки не виходило за межі куртуазного етикету, воно, за словами Р.Джонсона, не було позбавлене певної чуттєвості²⁷.

Як спроба вирватися з тенет куртуазних традицій та умовностей, що були так добре засвоєні придворними поетами у другій пол. XVI ст. стали відчутніше виражатися анти-петраркістські настрої.

Повертаючись знову до жіночих образів у “Пригодах майстра Ф.Дж.”, зазначимо, що хоча вплив Петрарки на творчість Дж.Гасконя й не викликає жодних сумнівів²⁸, однак англієць зовсім не прагнув сліпо наслідувати італійську чи будь-яку іншу іноземну літературну моду або стиль, більш того, він закликав своїх співвітчизників не робити цього. Так, приміром, образи леді Френсіс і леді Елінор змальовані автором набагато рельєфніше і яскравіше, ніж типові образи коханих жінок у популярних в ті часи любовних сонетах, створених в руслі петраркістської традиції.

Головними рисами Елінор є невірність і хтивість. Дамі належить провідна роль у стосунках із закоханим у неї майстром Ф.Дж., щоправда, героїня керується при цьому доволі низькими мотивами: вона наближує до себе Ф.Дж. тому, що на разі був відсутній її коханець-секретар, та з метою запобігти ймовірному романові між Ф.Дж. та своєю незаміжньою невісткою Френсіс. Зрештою Елінор

виявляється самозакоханою, егоїстичною жінкою, котра зневажливо нехтує почуттями F.J., а на його звинувачення у зраді холодно відповідає: “Навіть якщо я й скоїла це, то що з того?”²⁹

Антиподом жінки-хижачки виступає в романі Гасконя інша героїня – леді Френсіс, яка вміє кохати безкорисливо й самовіддано. Навіть не сподіваючись на взаємність, вона виявляється здатною приборкати ревності та запропонувати майстру F.J. свою дружбу і допомогу: “... ви будете моєю Довірою, якщо вам подобається це ім’я, а мене можете називати, як вам заманеться.” – “Моя Надія, – сказав він, – якщо ви не заперечуєте”³⁰. Отже, герой Гасконя опиняється між двох полюсів, представлених у романі різними типами кохання³¹.

Зауважимо, що “позитивний” жіночий образ (леді Френсіс) у “Пригодах” розкривається повніше, ніж “негативний” (леді Еліно́р). Читач добре усвідомлює, що Еліно́р чинить дуже пагано, коли зраджує свого чоловіка, ображає F.J., але не зовсім ясно, чому саме вона так поводиться, важко зрозуміти мотивацію її поведінки. І якщо добрі вчинки леді Френсіс не потребують особливого пояснення, бо добро є природним і мотиви його цілком очевидні (це – велика любов, людяність героїні та її схильність до самопожертви заради коханого чоловіка), то у випадку з Еліно́р усе значно складніше. Мотивація її вчинків у психологічному плані виявляється недостатньо переконливою. І це не дивно, адже спроба Гасконя створити “негативний” жіночий образ була до певної міри унікальною. У тогочасній “високій” літературі відповідні канони вироблені ще не були, тож він змушений був експериментувати, шукати нові художні засоби і прийоми.

Аналіз системи образів роману “Пригоди майстра F.J.” свідчить, що всі другорядні персонажі – герої-функції. У тій картині буття, яку створює Гасконь на сторінках свого твору, кожен з них посідає своє місце: у замка є хазяїн – батько Френсіс; родина, яка мешкає в замиському маєтку, приймає гостей; гості, як і господарі, мають своїх слуг. Щодо потворного карлика-секретаря леді Еліно́р, то саме у час його відсутності між героями виникає любовний зв’язок, який і згасає з його поверненням. Образ секретаря також дещо ускладнює наше загальне враження від образу Еліно́р: упродовж усього твору неодноразово акцентується на фізичних

II. Історико-літературний процес

вадах карлика, але попри свою зовнішню непривабливість він має неабиякий вплив на цю жінку.

Чоловік леді Елінор з'являється в сцені полювання, на яке вони їдуть разом з майстром F.J. Осліплений успіхом у стосунках із леді Елінор юнак грою слів дає читачеві зрозуміти, що його господар – нікчемник. Проте ми також бачимо, що на вершині щастя, герой не такий вже й великодушний до свого позірною суперника. Згодом F.J. сам опиниться в ролі людини, яку зрадили.

Не можна залишити поза увагою й образ читача, до якого автор звертається протягом усього твору, зазвичай, коли коментує віршовані вставки:

“Якби я не знав, для кого пишу, я б ставився обережніше до того, що саме я пишу.”³²

Судячи з вступних листів до роману та реплік G.T., Гасконь хотів бачити своїми читачами співвітчизників, людей освічених та обізнаних у літературі, здатних дати оцінку не лише любовним сонетам майстра F.J., але й, що важливіше, усьому романові. Він також сподівався, що його твір буде читати молодь, для якої пригоди F.J. стануть застереженням проти подібних випадків. На жаль, такого читача, на чию увагу сподівався Гасконь, у ті часи не існувало. Твір не отримав належної оцінки у сучасників письменника, ілюструючи тезу про те, що елізаветинці у власній творчості випереджали літературні потреби та очікування свого читача³³.

Серед висновків, які витікають з аналізу системи образів роману Гасконя “Пригоди майстра F.J.”, наведемо такі положення:

- Внутрішній світ головних персонажів роману показано в розвитку, складності, суперечності, що надає “Пригодам” певного психологізму. У розкритті характерів та зображенні змін, які відбуваються з героями роману, значну роль відіграє зовнішній простір персонажів.
- Пригоди, про які Гасконь заявив у назві свого твору, відбуваються не на очікуваній читачем дорозі, якою мандрує лицар, набуваючи життєвого досвіду у зіткненні з зовнішніми обставинами, а в замкненому просторі замиського маєтку. Це дає автору можливість показати зміни, спричинені нещасливим коханням, і які розгортаються у внутрішньому світі героя.

- Трактовка Гасконем головних жіночих персонажів у всій їхній складності не відповідає загальноприйнятій за часів автора манері створення образів жінок. Гасконь не наслідує сліпо “петрарківські” умовності кохання, а намагається відштовхуватися у побудові образу жінки від життя та власного досвіду.
- У художньому світі гасконевого роману відбувається розщеплення авторської свідомості на “свою” (G.T.) і “чужу” (F.J.), при цьому між автором і героєм виникає другий тип стосунків, класифікацію яких, услід за М.Бахтіним, наводить у своїй книжці “Мистецтво слова” А.Ткаченко: автор опановує героя і, таким чином, ставлення автора до героя почасти передає погляди автора³⁴. Іронія та симпатія на адресу майстра F.J. свідчать про те, що хоча досвідчена людина краще розуміється на жіночій психології і бачить ту прірву, яка існує між куртуазними моделями поведінки і реальністю, все ж таки автор впізнає у пригодах з майстром F.J. себе і співчуває молодшому герою в його розчаруваннях.

¹Див.: *Johnson R.C. G.Gascoigne.*— N.Y.: University of British Columbia, 1972. — P.121; *Schlauch M. Antecedents of the English Novel 1400–1600.* — London: Oxford University Press, 1963. — P.233.; *Prouty C.T. G.Gascoigne. Elizabethan Courtier, Soldier and Poet.* — N.Y.: Columbia University Press, 1942. — P.199,201.

²*Gascoigne G. The Adventures of master F.J.// An Anthology of Elizabethan Prose Fiction, Ed.. By P.Salzman.*— Oxford: Oxford University Press, 1987.— P.8.

³*Ibid.*—p.17.

⁴*Ibid.*—p.22.

⁵*Ibid.*—p.79.

⁶*Михайлов А.Д. Французский рыцарский роман и вопросы типологии жанра в средневековой литературе.* — М.: Наука, 1976.— С.325.

⁷*Webster's Dictionary.*—Запоріжжя: Видавець, 1993.— С.7.

⁸*Копистянська Н. Аспекти функціонування простору, просторової деталі в художньому творі //Альманах “Молода Нація” 5, 97.* — К.: Смолоскип.,1996.— С.172.

⁹*Gascoigne G. Op.cit.*— P.6.

¹⁰*Светлакова О.А. Изменение хронотопа дороги в “Дон Кихоте” // Сервантесовские чтения, 1988.*—Л.: Наука., 1988.— С.118.

¹¹*Пуришев Б.И. Боккаччо. Ранние произведения: подступы к идеалу гармонического человека. “Декамерон”: утверждение неограниченных человеческих возможностей. После “Декамерона”: кризисные ноты // Литература эпохи Возрождения. Курс лекций.*— М.: “Высшая школа, 1996.— С.47.

¹²*Бранка В. Вступление к “Декамерону”: его организующая роль и идейная связь с основным содержанием.// Боккаччо средневековый.*— М.: Радуга, 1983.— С.54.

¹³*Пуришев Б.И. Цит. вид.*— С.47.

II. Історико-літературний процес

- ¹⁴*Буркхардт Я.* Культура Італії в епоху Відродження.-М.: Інтрада., 1996. - С.343-345.
- ¹⁵Там само.- С.345.
- ¹⁶Там само.- С.328.
- ¹⁷*Gascoigne G.* Op.cit.- P.5.
- ¹⁸*Gascoigne G.* Op.cit.- P.59-60.
- ¹⁹*Schott P.S.* The Narrative Stance in “The Adventures of Master F.J.”: Gascoigne as critic of His Own Poems // Renaissance Society of America. Renaissance Quarterly. - Vol. XXIX.- No 3.- Autumn 1976.- P.374.
- ²⁰Ibid.- P.377.
- ²¹*Михайлов А.Д.* Цит. вид.- С.274.
- ²²*Pearson L.E.* Elizabethan Love Conventions.- NY: Barner and Noble, Inc.,1966. - P.82-83.
- ²³Ibid.- P.79.
- ²⁴*Johnson R.C.*- Op.cit.- P.18.
- ²⁵*Pearson L.E.*- Op.cit.- P.83.
- ²⁶*Johnson R.C.*- Op.cit.- P.24.
- ²⁷Ibid.- P.18.
- ²⁸Ibid.- P.19.
- ²⁹*Gascoigne G.* Op.cit.- P.79.
- ³⁰*Gascoigne G.* Op.cit.- P.26.
- ³¹*Johnson R.C.* Op.cit.- P.122.
- ³²*Gascoigne G.* Op.cit.- P. 30.
- ³³*Sheavyn P.* The Literary Profession in the Elizabethan Age.- Manchester University Press, 1967. - P.207.
- ³⁴*Ткаченко А.* Мистецтво слова.- К.: Правда Ярославичів, 1998.- С.51.